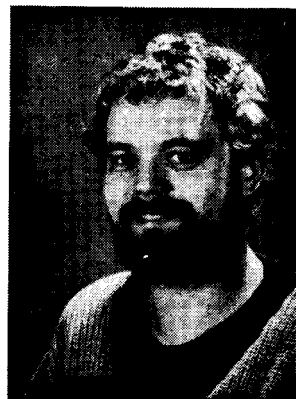

door Albert Matthijsen

Albert Matthijsen (1953) is secretaris van Werkende Jongeren-CNV; hij schrijft dit artikel op persoonlijke titel.

Jongeren en werk-loosheid

Onlangs hebben het CNV en Werkende Jongeren-CNV een rapport gepubliceerd over jongeren, werk, werkloosheid en de vakbeweging. Dit rapport is opgesteld naar aanleiding van een onderzoek onder zo'n 750 jongeren (werkende jonge leden van het CNV, werkloze jongeren en schoolverlaters). Met een aantal van deze jongeren zijn interviews afgenomen ten behoeve van het juli/augustus-nummer van 'Warempel', het ledenblad van Werkende Jongeren-CNV. Uit zowel het onderzoeksrapport als de interviews in 'Warempel' blijkt hoe belangrijk het hebben van werk voor jongeren is.

Het gaat daarbij om betaald werk. Vrijwilligerswerk, werk met behoud van uitkering, e.d. worden als een nauwelijks aanvaardbaar alternatief gezien. Uit een publikatie van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid blijkt dat slechts één op de twintig werklozen deelneemt aan werkprojecten met behoud van uitkering. De algemene tendens is dat jongeren het soort werk willen, zoals we dat al sinds jaar en dag in onze samenleving kennen. Alle verhalen over een veranderende arbeidsethiek ten spijt. Over dit laatste heb ik eens een werkloze jongere horen zeggen: 'Die verhalen over arbeidsethos dienen slechts om de aandacht van de werkelijke problemen af te leiden'. In dit artikel zal ik proberen enkele achtergronden van het (ontbreken van) werk te belichten.

Enkele cijfers over de werkloosheid onder jongeren

De werkloosheid onder jongeren stak in het midden van de jaren zeventig goed de kop op. In 1980 stonden gemiddeld 128.000 jongeren onder de 25 jaar op de arbeidsbureaus ingeschreven. Drie jaar later waren er 2½ maal zoveel jongeren werkloos, namelijk 319.000. Ongeveer 40% van alle werklozen is jonger dan 25 jaar, terwijl jongeren nog geen kwart van de totale beroepsbevolking uitmaken. Op grond van deze cijfers moet worden geconcludeerd dat jongeren getalmatig onevenredig zwaar door de werkloosheid worden getroffen. Vaak wordt gesteld dat dit niet zo'n probleem is omdat jongeren relatief snel werk zouden vinden. Het blijkt echter dat de stijging van de duur van de werkloosheid onder jongeren groter is dan bij andere leeftijdsgroe-

pen. In 1983 waren 14,3% meer jongeren langer dan een half jaar werkloos dan in 1982. Voor de leeftijdsgroep 23-50 jaar is dit 7,2% en voor de groep 50 jaar en ouder 6,4%.

Het grootst is de werkloosheid onder jongeren beneden de 19 jaar: voor 41% van deze groep was er in 1983 geen werk.

Ook worden schoolverlaters relatief sterk door de werkloosheid getroffen. Van het totaal aantal werkloze jongeren had bijna 43% in 1983 nog nooit gewerkt.

Als we kijken naar het opleidingsniveau van de betrokkenen dan is de werkloosheid verreweg het grootst onder jongeren met uitsluitend basisonderwijs en een LBO/MAVO-opleiding. Opvallend is de relatief sterke stijging van de werkloosheid onder jongeren met een technische opleiding. Oorzaak hiervan is de afbraak van de werkgelegenheid in met name de industrie- en bouwsector.

Ter afsluiting van dit cijfermatige overzicht wordt nog gewezen op de enorme werkloosheid onder jongeren afkomstig uit Marokkaanse en Turkse gezinnen. Volgens een onderzoek van de Universiteit van Amsterdam¹⁾ is 33% van de Turken en Marokkanen beneden de 25 jaar werkloos. Het vergelijkbare percentage voor jonge Nederlanders is 18.

De gevolgen van de werkloosheid

De beleving van het werkloos-zijn hangt sterk af van het individu en de wijze waarop deze tegen de arbeid aankijkt. In menig onderzoek komt naar voren dat jongeren een tamelijk traditionele kijk op arbeid hebben.

Uit het onderzoek 'Jongeren over werk, werkloosheid en vakbeweging' van het CNV, blijkt dat 84% van de ondervraagde jongeren het belangrijk vindt om betaald werk te hebben; 7,1% maakt het niet uit en 5,7% zegt het heel goed zonder betaald werk te kunnen stellen. De

duur van de werkloosheid blijkt nauwelijks invloed te hebben op de oriëntatie op betaald werk. Langdurig werklozen vinden betaald werk net zo belangrijk als leeftijdgenoten die nog maar betrekkelijk kort werkloos zijn. Volgens de Harmonisatieraad Welzijnsbeleid, die onlangs een rapport over langdurige werkloosheid aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aanbood, blijkt dat bij de doorsnee-werklozen niet veel belangstelling bestaat voor alternatieve vormen van werk, zoals werkprojecten met behoud van uitkering. Met name werklozen met een lagere beroepsopleiding voelen er weinig voor om te gaan werken voor hun uitkering. In de 'Atlas van lokale initiatieven in Nederland 1984', een publicatie die in augustus werd uitgebracht door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, staat vermeld dat ongeveer 1 op de 20 werklozen deelneemt aan werkprojecten van drie of meer personen in 532 gemeenten in ons land. Ondanks de pogingen om het werken met behoud van uitkering te stimuleren, moet worden geconstateerd dat deze initiatieven niet echt aanslaan. Het aantal deelnemers aan deze projecten is relatief klein.

Uitgaande van de stelling dat het overgrote deel van de jongeren vasthoudt aan betaald werk, is het interessant te weten hoe men een situatie van werkloosheid beoordeelt. Uit het reeds genoemde onderzoek van het CNV blijkt dat 66% van de ondervraagde jongeren werkloosheid als erg negatief ervaart. Als belangrijkste redenen worden genoemd: minder sociale contacten en: een uitkering is te weinig om van te leven. Ruim 10% van de jongeren ervaart de werkloosheid niet als een probleem. Men heeft toch genoeg te doen en bovendien hebben zij nu de tijd om eventueel verder

1) 'Jonge Turken en Marokkanen op de Nederlandse arbeidsmarkt'.

te leren.

Ook in andere publikaties is de laatste jaren aandacht besteed aan de negatieve aspecten van het niet hebben van werk. Hierin wordt o. a. ingegaan op de financiële kant van de zaak. Schoolverlaters van 16 en 17 jaar, die werkloos zijn, ontvangen geheel geen uitkering. Voor oudere schoolverlaters geldt dat zij eerst een half jaar op het arbeidsbureau moeten zijn ingeschreven alvorens zij voor een RWW-uitkering (Rijksgroepsregeling Werkloze Werknemers; bijstandsniveau) in aanmerking komen. De meeste jongeren beneden de 23 jaar vallen na hun WW-uitkering (Werkloosheids Wet) onmiddellijk terug op een RWW-uitkering. Zij ontvangen dus geen WWV-uitkering (Wet Werkloosheids Voorziening).

Daarnaast is er de laatste jaren verschillende malen behoorlijk gekort op de hoogte van de uitkeringen en in het bijzonder op de RWW-uitkeringen van jongeren. Dit maakt het zelfstandig wonen en leven van werkloze jongeren nagenoeg onmogelijk. Door minister De Koning van Sociale Zaken en Werkgelegenheid wordt dit erkend, nadat hij door een groep jongeren van Werkende Jongeren-CNV was uitgenodigd aan de hand van een van te voren opgesteld lijstje boodschappen te doen. De minister, die de artikelen genoemd op het boodschappenlijstje heel reëel vond, bleek niet van z'n uitkering rond te kunnen komen.

Werkloze jongeren hebben minder kans hun eigen leven in te richten dan werkende leeftijdsgenoten.

Een tweede aspect dat naar voren komt is de besteding van de tijd. Uit onderzoek blijkt dat veel werkloze jongeren niet in staat zijn om op een zinvolle wijze met hun vrije tijd om te gaan. Dit betekent overigens niet dat de jongeren die wel over tijdvullende hobbies beschikken geen last zouden hebben van gevoelens van verveling.

Er is al opgemerkt dat werkloze jongeren vanwege hun zwakke inkomenspositie veelal niet in staat zijn zelfstandig te wonen en daardoor op hun ouders aangewezen zijn. Thuis kunnen zich na verloop van tijd spanningen voordoen, waardoor deze jongeren worden gedwongen hun vertier op straat of in de kroeg te zoeken. Overigens blijken hoger geschoolden er beter in te slagen hun vrije tijd in te vullen met door henzelf zinvol gevonden activiteiten dan mensen met een lagere opleiding.

Om na te gaan wat de nadelige gevolgen van het niet hebben van werk zijn, kun je ook uitgaan van wat de positieve effecten zijn van het wel hebben van werk. Het hebben van werk wordt in het algemeen als positief ervaren, omdat het inkomen verschaft, activiteiten reguleert, tijd structureert, sociale contacten met zich meebrengt en de behoeften aan participatie en ontplooiing bevredigt. Werk verschaft daarnaast ook nog status en identiteit; het levert normen en aspiraties.

Als aan het hebben van werk dergelijke functies worden toegedicht, dan kan het wegvallen van werk grote psychische gevolgen hebben. Voor jongeren geldt dat deze extra hard aankomen, omdat zij juist met de problemen worden geconfronteerd in een leeftijdsfase waarin men toch al onzeker is met de eigen identiteit. Als gevolg hiervan zou aan deze jongeren blijvend schade kunnen worden toegebracht (het zogenaamde litteken-effect).

Naast de individuele moeten ook de maatschappelijke gevolgen van de jeugdwerkloosheid niet worden onderschat. Er zijn steeds meer aanwijzingen dat er een relatie bestaat tussen jeugdwerkloosheid en jeugdcriminaliteit, vandalisme en (drugs)verslaving. Zo is er de laatste jaren sprake van een stijging van de jeugdcriminaliteit die niet (alleen) kan worden toegeschreven aan een scherper vervol-

gingsbeleid, terwijl uit onderzoek blijkt dat werkloze jongeren vaker een negatieve houding hebben ten opzichte van de overheid dan de werkende leeftijdgenoten. Deze negatieve houding ten opzichte van de overheid uit zich ook in een geringe politieke belangstelling.

Van de jongeren die aan het CNV-onderzoek hebben meegewerkt zegt maar liefst 30% van de werkloze jongens en 55% van de werkloze meisjes geen voorkeur te hebben voor een landelijke politieke partij. Bij de ondervraagde werkende jongeren liggen deze percentages op respectievelijk 22 en 30%. Een probleem dat in deze tijd grote zorgen baart is de relatie tussen economische crisis/jeugdwerkloosheid en fascisme. In het boek 'Oud en Nieuw fascisme' van de Anne Frank-Stichting wordt hieraan aandacht besteed. Gewezen wordt op het gevaar van het niet hebben van werk bij jongeren en hun ouders. Uitzichtloosheid, het ontbreken van een toekomstbeeld leidt tot de neiging de economische crisis dan maar radicaal op te lossen. Een economische crisis scheidt een voedingsbodem voor fascisme.

Het voorgaande brengt onvermijdelijk met zich mee dat de bestrijding van de jeugdwerkloosheid in het beleid van overheid, werkgevers- en werknemersorganisaties op de eerste plaats moet komen. Als we er niet in slagen die jeugdwerkloosheid op korte termijn doeltreffend aan te pakken, valt te vrezen dat we terecht komen in een situatie die prof. dr. H. van den Doel beschreef in de Haagse Post van 25 juli 1981: 'Alle democratische landen komen dan in eenzelfde situatie als destijds de Duitse Weimarerrepubliek, dat wil zeggen de situatie waarin alle democratische partijen voor

het falend werkloosheidsbeleid aansprakelijk gesteld worden en alleen niet-democratische, totalitaire bewegingen, die steunen op terreur en geweld, een alternatief lijken te bieden'.

Oorzaken van de jeugdwerkloosheid

De hoeveelheid beschikbare werkgelegenheid is de laatste jaren sterk gedaald. Tussen 1977 en 1982 gingen er 31.000 arbeidsjaren verloren. De vermindering van de werkgelegenheid voltrok zich in vrijwel alle bedrijfstakken.

De afname van de totale hoeveelheid beschikbare werkgelegenheid heeft de groep jongeren in het bijzonder getroffen. Dit kan worden geweten aan de geringe vervangings- en uitbreidingsvraag naar arbeidskrachten. Jongeren, en dan met name schoolverlaters, zijn hiervan het slachtoffer. Omgekeerd is dan de redenering dat jongeren in sterkere mate zouden profiteren van een toename van de werkgelegenheid dan andere groepen op de arbeidsmarkt.²⁾ Hier ligt dus het belang van jongeren bij een algemeen economisch herstelbeleid dat is gericht op een uitbreiding van het totale aantal beschikbare banen. Maar ook het behoud van bestaande werkgelegenheid is bijzonder belangrijk voor jongeren. Bij de afvloeiingsprocedures die zich de afgelopen jaren veelvuldig hebben voorgedaan zijn jongeren nadrukkelijk betrokken geweest. In een groot aantal collectieve arbeidsovereenkomsten is namelijk het senioriteitsbeginsel opgenomen, hetgeen wil zeggen dat degene die het laatst in het personeelsbestand is opgenomen, als eerste wordt ontslagen als de noodzaak zich voordoet. Aangezien jongeren vaak als 'laatste toetreders' fungeren, zijn zij vaak de dupe als de bestaande werkgelegenheid in arbeidsorganisaties wordt

2) Het blijkt dat in een aantal sectoren, waar de totale hoeveelheid werkgelegenheid is gestegen, het aandeel van jongeren in het personeelsbestand is gedaald. Indien dit op grote schaal het geval is zullen extra maatregelen voor jongeren moeten worden genomen. Zelfs als de werkgelegenheid aantrekt. Over dit probleem verschijnt binnenkort een nota van Werkende Jongeren CNV.

teruggebracht. Dit proces zal zich continueren zolang het senioriteitsbeginsel wordt gehandhaafd.

Of we deze afspraak teniet moeten doen is een heel moeilijk ethisch probleem, omdat het in wezen gaat om de vraag op wie we de lasten van de werkloosheid afschuiven.

Een verklaring voor de werkloosheid onder jongeren kan ook gevonden worden in de arbeidsmarktpositie van jongeren. Het gaat hierbij om de vraag in welke mate jongeren in staat zijn te concurreren met andere groepen op de arbeidsmarkt.

Bekend is dat er groepen jongeren zijn die door allerlei omstandigheden een zwakke positie op de arbeidsmarkt innemen. Het gaat hierbij om jongeren die behoren tot de zogenaamde risicogroepen. Zo is daar de problematiek van de voortijdige schoolverlaters. In 1982 verlieten ruim 43.000 jongens vroegtijdig de school. Dit is 34% van het totale aantal jongens dat in dit jaar van school kwam. Bij de meisjes bedroeg het aantal ruim 36.000 en het percentage bijna 32.

De ernst van de situatie die ontstaat door het vroegtijdig schoolverlaten hangt nauw samen met het niveau van de laatste voltooide opleiding. In 1982 hadden ruim 40.000 jongeren geen enkel diploma toen zij zich op de arbeidsmarkt aanboden. Dit is de helft van het totaal aantal voortijdige schoolverlaters en meer dan een zesde van het totale aantal schoolverlaters. Uit de werkloosheidscijfers blijkt dat de werkloosheid onder jongeren zonder diploma uit het voortgezet onderwijs relatief groot is.

Een probleemgroep op de arbeidsmarkt wordt ook gevormd door jongeren uit het algemeen voortgezet onderwijs (MAVO/HAVO/VWO) die zich op de arbeidsmarkt aanbieden. Het algemeen voortgezet onderwijs stelt zich niet in de eerste plaats tot doel om jongeren voor te berei-

den op de arbeidsmarkt. Op deze scholen wordt niet of nauwelijks aan beroepsvoorbereiding gedaan. In het algemeen hebben jongeren die zich vanuit het algemeen voortgezet onderwijs op de arbeidsmarkt aanbieden extra kans op werkloosheid vanwege het ontbreken van beroepsvoorbereiding. In de regeringsnotitie inzake de jeugdwerkloosheid van 1979 wordt gesteld dat 34% van de schoolverlaters afkomstig is uit het algemeen voortgezet onderwijs, terwijl 51% van de werkloze schoolverlaters tot deze groep behoort.

In 1982 blijkt dat van deze regel wordt afgeweken doordat met name de werkloosheid onder LBO-ers is toegenomen. De reden daarvan is dat het aantal plaatsingsmogelijkheden voor jongeren met een LBO-opleiding is afgenomen vanwege de afname van werkgelegenheid in de industrie en de bouw.

De plaatsingsmogelijkheden voor jongeren met een algemeen voortgezette opleiding zijn daarentegen niet afgenomen, omdat zij veelal terecht komen in de dienstverlenende sectoren en de werkgelegenheid zich hier tot 1983 relatief gunstig heeft ontwikkeld.

Ook kan nog worden gewezen op de positie van jonge Turken en Marokkanen op de Nederlandse arbeidsmarkt. De werkloosheid onder deze groep jongeren is groot. In vergelijking met Nederlandse jongeren wordt de arbeidsmarktpositie van Turkse en Marokkaanse jongeren nog eens extra verzwakt vanwege het relatief lage opleidingsniveau, onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal en problemen van sociaal-culturele aard.

In het kader van de wet op het leerlingwezen worden er in ons land een groot aantal vakopleidingen gegeven. Kenmerkend voor de leerlingwezen-opleidingen is het duale leersysteem: al lerend werken en al werkend leren. De juridische basis voor een leerlingwezenopleiding is

de leer- en arbeidsovereenkomst. Het leerlingwezen neemt een zeer belangrijke plaats in binnen het systeem van beroepsopleidingen. Het heeft tot taak jongeren de benodigde kennis en vaardigheid bij te brengen die voor de uitoefening van een technisch beroep onontbeerlijk zijn. Om de leerlingwezenopleidingen te doen slagen is het nodig dat bedrijven zogenaamde leer-/arbeidsplaatsen beschikbaar stellen. Wanneer de werkgelegenheid in het bedrijfsleven afneemt, heeft dit tot gevolg dat er minder leer-/arbeidsplaatsen beschikbaar zijn. Het leerlingwezen is daardoor een conjunctureel gevoelige onderwijsvorm. Om deze conjuncturele gevoeligheid te verminderen pleit Werkende Jongeren CNV voor opleidingsfondsen waaraan alle werkgevers in een bepaalde bedrijfstak bijdragen. De laatste jaren komen dergelijke fondsen van de grond; desondanks is er nog een groot tekort aan leer-arbeidsplaatsen.

In 1982 bedroeg het aantal schoolverlaters met een LBO/MAVO-opleiding ruim 230.000 personen. Dit is een stijging met 49% ten opzichte van 1981. De instroom in de primaire opleiding van het leerlingwezen bedroeg in 1982 ruim 45.200 personen. Ten opzichte van 1981 is dit een daling met ruim 14%. Het is niet de bedoeling dat alle schoolverlaters met een LBO/MAVO-diploma doorstromen naar het leerlingstelsel, maar uit de cijfers mag wel blijken dat het aantal jongeren dat opgeleid zou kunnen worden vele malen groter is dan het beschikbare aantal opleidingsplaatsen.

De vakopleidingen in het kader van de Wet op het Leerlingwezen staan op dit moment nadrukkelijk in de belangstelling van werknemers en werkgevers. In de Stichting van de Arbeid is afgesproken om het aantal jongeren dat een dergelijke opleiding kan volgen te verdubbelen. Een probleem is echter de houding van de werkgevers als het gaat om de belo-

ning van jongeren met een leer- en arbeidsovereenkomst. Gevreesd wordt dat werkgevers tijdens de c.a.o.-onderhandelingen zullen proberen onder de betaling van het minimum jeugdloon uit te komen. Dit is mogelijk als men de vakbeweging zover weet te krijgen om gezamenlijke ontheffing van de Wet op het Minimum (jeugd)loon aan te vragen bij de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Jongeren verzetten zich tegen een dergelijke aanpak, omdat zij tijdens de praktijkopleiding veelal productieve arbeid verrichten. Een scheiding tussen leertijd en productietijd tijdens de praktijkopleiding bestaat slechts in theorie. Kenmerkend voor het leerlingwezen is immers dat men al werkend een vak leert. In de praktijk betekent dit dat er wel degelijk arbeid wordt verricht en dat als gevolg hiervan op z'n minst het wettelijk minimum jeugdloon wordt uitbetaald.

Als het om de jeugdwerkloosheid gaat kunnen we er niet omheen in te gaan op de relatie minimumjeugdlonen-jeugdwerkloosheid. Vanaf 1 januari 1974 bestaat er een wettelijke regeling die werknemers van 15 tot en met 22 jaar het recht geeft op het minimum-jeugdloon. De hoogte van het minimum-jeugdloon wordt afgeleid van het volwassen minimumloon (23 jaar en ouder) en is afhankelijk van de leeftijd van betrokkenen. De bedoeling van het wettelijk minimum-jeugdloon is om jongeren een minimum rechtsbescherming ten aanzien van het loon te bieden. Niet alle jongeren ontvangen het minimum-jeugdloon. In veel collectieve arbeidsovereenkomsten (CAO) zijn aparte jeugdchalen opgenomen. Vaak bestaat er echter wel een directe of indirecte relatie tussen het CAO-loon en het wettelijk minimum-jeugdloon. Over de relatie minimum-jeugdlonen-jeugdwerkloosheid is veel geschreven.

In 1977 publiceerde de Raad voor de Arbeidsmarkt een rapport over de positie van jongeren op de arbeidsmarkt. De Raad stelt in dit rapport dat niet kan worden vastgesteld in hoeverre de invoering en ontwikkeling van de wettelijke minimumjeugdloonregeling als zelfstandige oorzaak van de jeugdwerkloosheid kan worden aangemerkt. Wel meent men dat het algemene loonniveau van invloed is op de werkgelegenheid/werkloosheid. Het Sociaal en Cultureel Planbureau concludeerde in 1980 dat de hoogte van het minimumjeugdloon eerder de substitutie tussen jongere en oudere werknemers zal beïnvloeden, dan dat het een factor is die het al dan niet scheppen van een arbeidsplaats bepaalt.

Ook het Nederlands Economisch Instituut (NEI) verrichtte in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken onderzoek naar de relatie minimumjeugdlonen-jeugdwerkloosheid. Het NEI concludeerde dat de loonverhouding van jongeren en volwassenen slechts een bescheiden rol speelt in de verklaring van de jeugdwerkloosheid. De stellingname werd door het toenmalige kabinet-van Agt I overgenomen in de regelingsnotitie inzake de jeugdwerkloosheid van 1979. Beleidsmaatregelen met betrekking tot de minimumjeugdlonen acht men dan ook niet noodzakelijk. In 1980 dacht het kabinet daar plotseling anders over, want toen werden de voorbereidingen getroffen om op 1 januari 1981 een drastische verlaging van de minimumjeugdlonen door te voeren. Op 1 juli 1982 werden de minimumjeugdlonen opnieuw verlaagd door het kabinet-Lubbers. Tijdens de discussies in het parlement liet minister De Koning van Sociale Zaken en Werkgelegenheid de kans liggen om de minimumjeugdloonverlaging te koppelen aan een verkorting van de arbeidstijd voor jongeren. De CDA-fractie had hierop in haar motie-Oomen indirect op aangedrongen. Dit was een goede zaak. De

jongerenorganisaties klampten zich aan deze motie vast, maar de minister weigerde halsstarrig deze motie uit te voeren. Op de CDA-fractie rust nog steeds de verantwoordelijkheid om aan de aldus gewekte verwachtingen bij jongeren recht te doen.

Het probleem is nu dat de minimumjeugdlonen op een dermate laag niveau zijn gekomen dat het een apart probleem vormt voor de realisering van arbeidstijdverkortende maatregelen. Arbeidsduurverkortening – met inlevering van loon – is voor jongeren die zelfstandig wonen nauwelijks nog mogelijk. In deze zin kan worden gesteld dat de verlaging van de minimumjeugdlonen de bestrijding van de jeugdwerkloosheid niet dient.

De verlaging van de minimumjeugdlonen heeft ook om een andere reden geen betekenis in de strijd tegen de jeugdwerkloosheid: het levert geen nieuwe arbeidsplaatsen op. Wel ligt het voor de hand dat de jeugdloonverlaging in bepaalde sectoren de arbeidsmarktpositie van jongeren heeft versterkt. Dit betekent wel dat hierdoor de werkloosheid wordt afgeschoven op andere groepen op de arbeidsmarkt. Met name de Dienstbonden krijgen veel klachten van jongeren uit de detailhandel die worden ontslagen, omdat zij 'te oud' en daardoor 'te duur' zijn geworden. Dit verschijnsel is te verklaren uit de opbouw van de huidige staffeling van de minimumjeugdlonen. Een 21-jarige verdient tweemaal zoveel als een 16-jarige. In de praktijk blijkt dat werkgevers de duurdere 21-jarige werknemer voor een jongere willen ruilen. Ik heb begrepen dat er voorbeelden van arbeidsbureaus zijn die hiervoor zondermeer een ontslagvergunning afgeven. Op deze wijze leidt de minimumjeugdloonverlaging er alleen toe dat de lasten van de werkloosheid worden verlegd naar de groep jongeren boven de 20 jaar. Aan de bestrijding van de jeugdwerkloosheid wordt op deze manier geen enkele bijdra-

ge geleverd.

Een nieuwe aantasting van de minimum-jeugdlonen dient dan ook zondermeer achterwege te blijven, ook al omdat dit nog verder ten koste zal gaan van de zelfstandigheid en ontplooiingskansen van jongeren.

Enkele mogelijke oplossingen

De bestrijding van de jeugdwerkloosheid staat de laatste tijd uitdrukkelijk in de belangstelling. Eindelijk zijn de beleidmakers ervan overtuigd dat de huidige stand van werkloosheid onder jongeren onaanvaardbare vormen heeft aangenomen. Toch valt het kennelijk niet mee een doelmatig instrumentarium te ontwikkelen waardoor men in staat is in één klap de werkloosheid onder jongeren terug te dringen door een uitbreiding van het aantal beschikbare banen. Tot iets dergelijks zal echter wel gekomen moeten worden omdat het overheidsbeleid ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid (scholingsmaatregelen, opvangmogelijkheden, subsidies) niet tegemoet komt aan de fundamentele oorzaak van de jeugdwerkloosheid, namelijk het absoluut tekort aan banen.

Het overheidsbeleid heeft veelal een aanvullend karakter. Echter in haar rol als werkgever beschikt de overheid over de instrumenten om een aanzienlijk aantal jongeren aan het werk te helpen en op het gebied van de arbeidsvoorwaarden voorbeeldfuncties ten gunste van jongeren te vervullen. Het parlement dient naar mijn mening de regering wat dit betreft niet meer te beoordelen op haar mooie woorden, maar haar vast te leggen op kwalitatieve taakstellingen.

Ondanks dat het Centraal Planbureau tot 1988 een jaarlijkse groei van het nationaal inkomen verwacht met $\pm 1-2\%$, zal per saldo de werkloosheid verder toenemen. Dit betekent dat doorgegaan zal moeten worden met het voeren van een sociaal-economisch beleid dat in het te-

ken staat van de bestrijding van de werkloosheid. Dit beleid zal er echter niet toe leiden dat er voor iedereen die wil en kan werken een baan beschikbaar zal zijn. Daarom is een herverdeling van het beschikbare werk nog steeds noodzakelijk. De vorm waarin de herverdeling plaatsvindt dient m.i. aan CAO-partners te worden overgelaten. Wel dienen er beleidskaders aangegeven te worden waarbinnen het proces van herverdeling van werk door middel van arbeidstijdverkorting of arbeidsduurverkorting zich dient af te spelen. Aan de hand van vijf punten zal ik proberen aan te geven hoe daarbinnen Werkende Jongeren-CNV tegenaan wordt gekeken.

1. Herverdeling van werk moet leiden tot werkgelegenheid voor meer mensen. Arbeidstijdverkorting heeft ook zin als blijkt dat hierdoor bestaande arbeidsplaatsen behouden blijven;
2. Herverdeling van werk moet in beginsel voor iedereen gelden en niet alleen voor bepaalde groepen op de arbeidsmarkt, zoals jongeren en vrouwen. Vanwege de enorme omvang van de jeugdwerkloosheid en de noodzaak om hier op korte termijn iets tegen te doen, zullen jongeren een voortrekkersfunctie moeten vervullen bij de herverdeling van werk. Een nadrukkelijke voorwaarde is echter dat jongeren – volgens een planmatige aanpak, bijvoorbeeld groeibanen – toegroeien naar de in de bedrijfstak gebruikelijke arbeidstijd.
3. De herverdeling van het werk moet financieel op te brengen zijn voor de betrokken werknemers en de arbeidsorganisaties. Bekend is dat de arbeidsproductiviteit zich het laatste jaar – in met name exportsectoren – gunstig heeft ontwikkeld. In een groot aantal gevallen heeft dit geleid tot een verbetering van de rendementspositie. Het is zeer gewenst om op decentraal niveau te bezien in hoeverre een deel van de stijging van de

arbeidsproductiviteit kan worden aangewend voor de financiering van de arbeidstijdverkorting.

Van de werknemers mag ook de komende jaren worden verwacht dat zij financieel zullen bijdragen aan de arbeidstijdverkorting. De overheid zou kunnen meewerken door ondernemingen die meewerken aan het proces van arbeidstijdverkorting bepaalde belastingfaciliteiten te verlenen. Aan werknemers die korter gaan werken zou een aanvullende uitkering moeten worden verstrekt. In dit verband is het duo-banenplan van Werkende Jongeren-CNV nog steeds actueel: aan werknemers die een aanzienlijk deel van hun werktijd aan een werkloze collega afstaan, wordt een (tijdelijke) aanvullende uitkering verstrekt.

4. Wil het proces van arbeidstijdverkorting leiden tot werk voor meer mensen, dan dient de gebruikelijke bedrijfstijd te worden gehandhaafd of uitgebreid.

5. Bij de vervulling van arbeidsplaatsen die vrijkomen als gevolg van de herverdeling van werk, moet speciaal aandacht worden besteed aan de positie van zwakke groepen op de arbeidsmarkt.

De betekenis van arbeidstijdverkorting voor de bestrijding van de jeugdwerkloosheid kan groot zijn, indien bij de CAO-onderhandelingen prioriteit aan jongeren wordt toegekend bij de opvulling van vrijgekomen arbeidsplaatsen.

Op 13 juli j.l. werd er in de Stichting van de Arbeid een deelakkoord gesloten over de bestrijding van jeugdwerkloosheid.

De werkgevers- en werknemersorganisaties op centraal niveau bevelen de CAO-partners aan:

- het aantal jongeren in het leerlingwezen te verdubbelen. Handhaving van de koppeling leer-/arbeidsovereenkomst en de hoogte van de beloning die aan de betrokken jongeren wordt verstrekt, is een zaak die door CAO-partners moet worden overeengekomen;

- er komen praktijk-leermogelijkheden in bedrijven;
- jongeren krijgen zogenaamde groeibanen aangeboden, te beginnen met een 16-urige werkweek.

Het is van groot belang dat de Stichting eindelijk een akkoord op het gebied van de jeugdwerkloosheid heeft gesloten. Het heeft veel te lang geduurd voordat het zover kwam. Wat het akkoord daadwerkelijk voor de bestrijding van de jeugdwerkloosheid betekent moet nog worden afgewacht. Dit hangt af van de vraag of de CAO-partners de wil hebben om deze intenties in concrete activiteiten om te zetten. Het vervelende van het overleg in de Stichting van de Arbeid is dat er over herverdeling van werk op 13 juli j.l. niets concreets is afgesproken. In kringen van werkgevers wordt nu zelfs gesproken over de noodzaak om het proces van arbeidstijdverkorting enige tijd te bevriezen. Als dit gebeurt dan vrees ik dat dit voor het beleid ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid desastreuze gevolgen heeft, omdat daarmee het belangrijkste instrument om meer mensen aan het werk te helpen wordt uitgeschakeld. Om deze reden zal de politiek alles in het werk moeten stellen om het proces van arbeidstijdverkorting in gang te houden. Arbeidstijdverkorting alleen is echter niet voldoende. De politiek zal zich veel actiever moeten opstellen dan thans het geval is. Wat is er bijvoorbeeld terecht gekomen van het CDA-plan ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid? Dit plan met de welluidende titel 'Recht op een zinnvolle toekomst' is kennelijk geheel in de vergetelheid geraakt. Het wordt tijd dat het CDA weer eens van zich laat horen als het over de bestrijding van jeugdwerkloosheid gaat.

Ter afsluiting van dit artikel nog enkele opmerkingen over het recente plan van het kabinet-Lubbers om de langdurige werkloosheid onder jongeren te bestrij-

den. Zoals eerder opgemerkt vormt deze langdurige werkloosheid een steeds groter probleem. Daarom zijn afzonderlijke maatregelen voor deze groep nodig. Het kabinet wil 16.000 jongeren plaatsen bij bedrijven via START, het niet commerciële uitzendbureau dat zich richt op kansarme groepen. Dit uitzendbureau met een tripartite samengesteld bestuur neemt de jongeren in dienst en plaatst hen bij bedrijven. De werkgevers ontvangen een subsidie in de loonkosten; de jongeren ontvangen tenminste het minimum jeugdloon. Het gaat hier om een maatregel die naar aard en inhoud afwijkt van het tot nu toe gevoerde beleid. Op zich geen slechte zaak, maar men zal wel de vinger aan de pols moeten houden, omdat het gevaar aanwezig is dat bestaande arbeidskrachten worden ver-

drongen door de START-uitzendkrachten. De ondernemingsraad heeft hierin mijns inziens een controlerende taak. Ik vind dat voorkomen moet worden dat commerciële uitzendbureaus bij dit initiatief worden betrokken. Deze zullen ongetwijfeld bereid zijn de uitvoering voor hun rekening te nemen. Ik acht het principieel onjuist dat op de bemiddeling van (langdurig werkloze) arbeidskrachten wordt verdiend. Voor degenen die hier principieel minder moeite mee hebben, geldt wellicht het argument dat door inschakeling van commerciële uitzendbureaus de kans op wildgroei erg groot is. En dat kan toch niet de bedoeling zijn.

